

podwójnego zagrożenia spotykanego w polonijnej historiografii, tj. albo stosowania zapożyczonej metody (np. marksistowskiej teorii pracy), albo całkowitego braku jednego czynnika scalającego (co obserwowane jest często u historyków-amatorów, którzy raczej stosują opis niż analizę zdarzeń).

Książka wykazuje również pewne braki. Historia ujęta w popularny sposób powinna zwracać więcej uwagi na niektóre ważne, znane postacie, jak np. Pułaski i Kościuszko, oraz miejsca, jak Jamestown. Zbyt powierzchownie ujęta została ważna historycznie rola Zakładów Naukowych w Orchard Lake. Podobnie, pewne kluczowe momenty współczesnej historii Stanów Zjednoczonych i Polski istotne dla dziejów Polonii, jak np. wybór R. Reagana na prezydenta, stan wojenny w Polsce czy upadek PRL-u, nie zostały w ogóle uwzględnione. Niedostatkami jest też to, że wykorzystane źródła bibliograficzne kończą się na latach osiemdziesiątych; ponadto uwzględniają niewielu autorów z Polski. Wydaje się też, że Pula powinien bardziej zbadać ważne dla Polaków skutki amerykańskiej ustawy emigracyjnej z 1965 r. (s. 137). Nie uwzględnienie w książce loterii wizowych, które pojawiły się w latach 1980-1990, budzi wątpliwości co do trafności oceny autora dotyczącej tej ustawy.

Książka J. Puli, pomimo tych niewielu niedostatków, w pełni warta jest polecenia. Powinna ona z pewnością znaleźć się zwłaszcza na półce każdego Amerykanina o polskich korzeniach.

John M. Grondelski

Tłum. z angielskiego Dorota Kostrubiec-Grondelska

Polish Americans and their History: Community, Culture and Politics, red. John Bukowczyk, University of Pittsburgh Press, Pittsburgh 1996, ss. XV + 278.

Książka *Polish Americans and their History: Community, Culture, and Politics* skierowana jest przede wszystkim do odbiorcy akademickiego, a więc potencjalna grupa jej czytelników zdaje się być bardziej zawężona, niż traktująca również o dziejach Polonii w USA najnowsza książka Jamesa S. Puli *An Ethnic Community*.

Na prezentowaną pracę składa się osiem artykułów, z czego siedem autorstwa historyków amerykańskich polskiego pochodzenia. Wydanie jej inspirowane było obchodzonym w 1992 r. jubileuszem 50-lecia działalności Polish American Historical Association (PAHA). Praca stanowi przegląd dotychczasowych badań historycznych nad dziejami Polonii i stara się nakreślić przyszłe kierunki badawcze w tej dziedzinie.

John Bukowczyk śledzi rozwój polonijnej historiografii od najwcześniejszych prac, jak np. *Historia polska w Ameryce* Kruszki do „nowej historii społecznej Szkoły z Detroit”. Ukazuje też szerszy obszar dyscyplin naukowych mających wpływ na

historiografię polonijną, jak np. studia slawistyczne, a w szczególności polonistyka w amerykańskich szkołach wyższych. Uwzględnia rolę publikacji PAHA i np. funduszy stypendialnych w rozwoju badań naukowych nad dziejami i kulturą polskiej grupy etnicznej w USA. William Falkowski bada rolę Polonii w amerykańskim ruchu związków zawodowych, plasując informacje o jej zaangażowaniu w tej dziedzinie życia na tle szerszych studiów dotyczących ruchów zawodowych i ich działalności w USA. Tadeusz Radziłowski przedstawia obraz polonijnych rodzin, społecznych aspektów dotyczących podziałów ról rodzinnych i sytuacji kobiety w społeczeństwie. William Galush naświetla problem roli religii, szczególnie wyznania rzymskokatolickiego, w życiu Amerykanów polskiego pochodzenia. Daniel Stone opisuje doświadczenia emigracyjne Żydów polskich przed II wojną światową. Stanisław Blejwas w artykule *Polonia and Politics* ukazuje zaangażowanie polityczne Polonii w trzech perspektywach: działalności polonijnych organizacji, polonijnej aktywności na rzecz działań wolnościowych Polski zarówno przed I wojną światową, jak i po 1945 r. oraz obecności Polonusów w życiu politycznym Ameryki. Anna Jaroszyńska-Kirchmann przedstawia polską emigrację w okresie od 1939 r., szczególnie nacisk kładąc na studia nad powojenną emigracją polityczną oraz tzw. solidarnościową. Andrzej Brożek zamieszcza wykaz prac z zakresu polonijnej historiografii wydanych w Polsce po roku 1945.

Każdy z autorów opracowań zawartych w prezentowanej książce, w ramach właściwej sobie dziedziny, przedstawia podstawowe prace i osiągnięcia historiografii polonijnej. Cenne jest to, że ujęte są one na tle szerszych badań amerykańskich. Ukazane są braki i luki tematyczne dotychczasowych opracowań, a także zarysowane wskazówki i potrzeby dotyczące przyszłych studiów. Niewątpliwą zasługą wszystkich autorów jest również syntetyczna prezentacja dorobku historiograficznego prac o Polonii od najdawniejszych po współczesne, włącznie z publikacjami z 1995 r. Szczególnie warte podkreślenia jest wydobywanie na światło dzienne osiągnięć nauki polonijnej powstałych w latach osiemdziesiątych. Większość z autorów opracowań tej książki na co dzień zajmuje się pracą dydaktyczną na uniwersytetach amerykańskich, a historia Polonii stanowi dominującą problematykę w ich badaniach. Są to opracowania profesjonalne, uwzględniające współczesne trendy historiografii amerykańskiej.

Te ostatnie odniesienia mają jednak zarówno dodatnie, jak i ujemne strony. Pozytywną rzeczą jest, iż podkreślają profesjonalizm polonijnej historiografii. Jednocześnie można odnieść wrażenie, że autorzy przedkładają walor profesjonalności nad „przestarzałe i idealizujące” (rozumiane jako stronnicze) publikacje, których autorami byli księża i zakonnice (s. 30). Oczywiście należy zaliczyć do osiągnięć fakt, iż historia Polonii pisana jest przez profesjonalnych historyków; zauważyć trzeba jednak także inny rys tej książki. Otóż historycy ci reprezentują przeważnie charakterystyczną dla Szkoły z Detroit swoistą metodologię wywodzącą historię z masowych zjawisk społecznych, metodę „z dołu”. Bukowczyk jasno określa ją jako „rewizjonistyczną” (s. 31). Rewizjonizm ów przejawia się przez wprowadzenie do polonijnej historiografii współczesnej tendencji waloryzowania przemijających ideałów. Czuje się też smak poglądów lewicowych; lewicowymi sloganami szeroko posługuje się zwłaszcza J. Bukowczyk, pozostający pod wpływem historiografii marksistowskiej. Podobne

zabarwienie odczytujemy we fragmentach odnoszących się do ruchów zawodowych, w stosowaniu terminów takich, jak np. „radikalizm”, w sugerowaniu przekonania, iż „McCartyzm i zimna wojna” mogą być odpowiedzialne za apatię Amerykanów polskiego pochodzenia wobec polityki polonijnej, używaniu określenia „kler” w znaczeniu pejoratywnym i stosowaniu kategorii „społecznego podziału ról” jako podstawowej w studiach o polskich kobietach w Ameryce. Blejwas stwierdza bez przesady, że Bukowczyk „kojarzy bycie Amerykaninem polskiego pochodzenia z byciem członkiem liberalnego skrzydła Partii Demokratycznej” (s. 138). Chociaż Bukowczyk stanowi jaskrawy przykład takiego stanowiska, to widzimy jednak, że i inni autorzy artykułów składających się na prezentowaną pracę w mniejszym lub większym stopniu są jego zwolennikami.

Autor niniejszej recenzji nie neguje, iż historia stosunków pracy może stanowić ważną perspektywę postrzegania historii Polonii. Walka polonijnych „szarych mas” o sprawiedliwość społeczną jest ważną kartą i przynosi dumę Polonii, podobnie jak postacie Pułaskiego czy Kościuszki. Nie jest celem tej recenzji podważanie sensowności kierunku przyszłych badań proponowanych przez autorów książki, bowiem stanowi on cenny punkt wyjścia dla przyszłych prac. Subtelne wprowadzenie różnych współczesnych form tzw. *political correctness* sugeruje, że książkę tę należy odczytywać *cum grano salis*. Autorzy jej wnieśli ważny wkład do historiografii polonijnej, jednak postulować należy, aby nie tylko wpływ metodologii Szkoły z Detroit reprezentowanej przez współautorów książki *Polish Americans and their History* nadawał kierunek przyszłym badaniom w tej dziedzinie.

John M. Grondelski

Tłum. z angielskiego Dorota Kostrubiec-Grondelska